

VRŠNJAČKO ZLOSTAVLJANJE

Kolegij:

Inkluzivni pristup odnosu s vršnjacima

Nositelj:

doc.dr.sc. Anamarija Žic Ralić

Diplomski studij Edukacijske rehabilitacije

OBLICI VRŠNJAČKOG ZLOSTAVLJANJA (PIEK I SUR., 2005):

- direktni ili otvoreno konfrontirajući oblik zlostavljanja
  - verbalno (npr. nazivanja pogrdnim imenima, prijetnje, podrugivanja)
  - fizičko zlostavljanje (npr. bacanja, udaranja i guranja)
- indirektni, odnosno prikriveno manipulativni oblik zlostavljanja
  - kada ga određuje učešće treće strane, ili u slučajevima kada žrtva nije svjesna zlostavljača
  - zlostavljanje odnosa (npr. ogovaranje, isključivanje iz socijalne interakcije i razaranja socijalnih odnosa)

- Prosječno 1 na 10-ero djece uzastopno i trajno zlostavljano od vršnjaka
- Djeca koja sudjeluju u zlostavljanju, bilo kao žrtve, bilo kao počinitelji - u riziku za razvoj socijalnih, emocionalnih problema, poremećaja ponašanja i problema u obrazovanju

- Stupanj u kojem je neko dijete zlostavljano ovisi o
  - njegovim osobinama ličnosti i ponašanju,
  - dinamici vršnjačke grupe,
  - strukturi i klimi u školskom okruženju.

SPOLNE RAZLIKE

- Dječaci su više fizički zlostavljani nego djevojčice.
- Djevojčice su češće seksualno i odnosom zlostavljane.
- I djevojčice i dječaci najčešće su izloženi verbalnom zlostavljanju.

DOB

- Među mlađom djecom veći je broj zlostavljane djece nego među starijom.
- Mlađa djeca izložena privremenom zlostavljanju, starija trajnijem.

RIZIK ZA POJAVU ZLOSTAVLJANJA:

- Vršnjaci doživljavaju dijete nesposobnim da se zaštititi i obrani – status lake mete, reakcija potrešenosti potkrepljuje zlostavljače
- Fizička slabost,
- Pokorno podvrgavanje zahtjevima vršnjaka,
- Odbačenost od vršnjaka i malo prijatelja koji mogu stati u njihovu obranu, nema osvete
- Reaktivna agresija tako da na realnu ili percipiranu provokaciju reaguju ljutnjom i uzvraćanjem „milo za drago“
- Deficiti u socijalnim vještinama
- Socijalna povučенost

RIZIK ZA POJAVU ZLOSTAVLJANJA (HODGE I SUR. 1999):

- internalizirani problemi (kao npr. povučенost, anksioznost/depresivnost, zaobilazeći stil ulaska u grupu)
- fizička slabost
- eksternalizirani problem (npr. rastrešenost u razredu, hiperaktivno-ometajuće ponašanje, emocionalno i impulsivno ili nekontrolirano reagiranje, delikventno ponašanje- krađa, prevara, tučnjava i sl.) Hodge i sur. (1999)

KARAKTERISTIKE DJEC E S TEŠKOĆAMA KOJE IH ČINE LAKIM METAMA VRŠNJAČKOG ZLOSTAVLJANJA

- Često se fizički razlikuju od svojih vršnjaka
- Zbog mogućih motoričkih smetnji onemogućeno im je sudjelovanje u aktivnostima tipičnim za djecu; otežavaju im obranu od zlostavljanja (spori, koordinacija pokreta)
- Imaju ponašajne obrasce koji ih čine sklonima ostvarivanju slabih socijalnih kontakata s vršnjacima → manje prijateljstva od djece bez razvojnih teškoća
- Izolirani, manje prijatelja, nepovjerljivi u svoju okolinu, zlostavljanje rjeđe prijavljuju → idealna su žrtva zlostavljanja

DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

- Zbog teškoća u procesuiranju socijalnih informacija i utjecaja na socijalnu kompetenciju → dolazi do kršenja socijalnih normi, manipulaciji i eksploataciji
- Treba ih educirati da prepoznaju buling kao oblik zlostavljanja
- Češće žrtve vršnjačkog zlostavljanja od kontrolne skupine (45% djeca s teškoćama u razvoju i 13% kontrolna skupina)
- Korelacija između vršnjačkog zlostavljanja i razine socijalne kompetencije

IDENTIFICIRANJE ZLOSTAVLJANJA KOD DJECE S TEŠKOĆAMA

- Povezano je s pojavom: fizičkih simpotoma (fizičke ozljede, opekline) i ponašajnih simpotoma (nagle promjene ponašanja, agresivnost, povučенost, izolacija)
- Manje očiti znakovi zlostavljanja najčešće ostanu neprepoznati
- Važna upućенost roditelja i osoblja škole s djetetovim uobičajenim ponašanjem (zlostavljanje je zanemareno od strane okoline primjerice ako dijete ima nekakve fizičke ozljede, pa mogu reći da je to zbog toga što ima vizualne teškoće)

IDENTIFICIRANJE ZLOSTAVLJA KOD DJECE S TEŠKOĆAMA

- Intelektualne teškoće - često se misli da mu se ne treba vjerovati zbog intelektualnog ograničenja i veće podložnosti sugestijama. Upravo zbog takvih propusta dolazi do daljnjeg zlostavljanja djeteta
- Posljedice uloge žrtve (depresija, anksioznost, nisko sampoštovanje) kod djece s teškoćama su manje naglašene zbog već postojeće psihofizičke ranjivosti.

VRSTE TEŠKOĆA – VRSTE ZLOSTAVLJANJA

- Djeca s vidljivim teškoćama (npr. cerebralna paraliza ili hemiplegija), više su podvrgnuta **psihološkom i socijalnom zlostavljanju** (manje su prihvaćena i imaju manje prijatelja od svojih vršnjaka),
- Djeca s teškoćama koje nisu “vidljive“ (npr. teškoće učenja), više su podvrgnuta **fizičkom vršnjačkom zlostavljanju**(Ayers, 2005.; Limber, 2007)

ŽRTVE KOJE SU ISTOVREMENO I ZLOSTAVLJAČI

- 10% do 20 % žrtvi su istovremeno i zlostavljači, a opisuju se kao provokativne ili agresivne žrtve (Olweus 2001).
- Istovremeno imaju
  - osobine žrtvi kao što su odbačenost od vršnjaka, depresivnost, socijalna anksioznost i
  - osobine zlostavljača kao što su agresivnost i impulzivnost.

PONAŠANJE AGRESIVNIH I NEAGRESIVNIH ŽRTVI ZLOSTAVLJANJA

- Obje skupine žrtvi lako se rasplaču.
- Agresivne žrtve - „eksternalizirana ponašanja“ kao npr. svadljivost, uzvratanje “milo za drago” okrivljavanje drugih, namećući stil ulaska u grupu, sklonost razbijanju, laganje i krađa (Hanish, 2000).
- Neagresivne žrtve - povučene, depresivne, anksiozne, izbjegavaju konflikt, te kao da „lebde“ na rubu grupe (Fox i Boulton, 2005).

REAKCIJE DJECE NA ZLOSTAVLJANJE:

- Pokazivanje bespomoćnosti (npr. plakanjem) i uzvráćanje agresije kod djevojčica, te uzvráćanje agresije kod dječaka utječu na započinjavanje ili nastavak zlostavljanja.
- Izostanak agresivne reakcije i nonšalantnost kod djevojčica, te izostanak uzvráćanja agresijom kod dječaka su faktori koji utječu da se zlostavljanje smanji ili prestane

RAZLIKE IZMEĐU ŽRTVI ZLOSTAVLJANJA I VRŠNJAKA KOJI NISU ŽRTVE (FOX I BOULTON, 2005)

- Žrtve pokazuju svoju ranjivost (izgleda uplašeno, stoji tako da izgleda da je slab/slaba, izgleda kao nesretna osoba).
- žrtve sklone ne asertivnim oblicima ponašanja,
- Žrtve sklone reakcijama potrešenosti koje zlostavljači doživljavaju kao nagradu,
- Žrtve sklone povučenosti i osamljivanju
- Žrtve sklone „provociranju“ vršnjaka (npr. dosađuje drugoj djeci, drugoj djeci ide na živce).

DINAMIKA U GRUPI VRŠNJAKA

- Zlostavljanje je više grupni nego dijadni proces
- Iako mali postotak djece direktno zlostavlja druge, vršnjaci su uključeni u većinu slučajeva zlostavljanja
- Aktivna participacija - asistiranjem i pojačavanjem bulinga,
- Pasivna - izbjegavanjem ili odbijanjem intervencije
- Vršnjačka obrana pojavljuje u manje od 15 % slučajeva zlostavljanja, iako je njihova intervencija često uspješna u prekidanju zlostavljanja

ZAŠTO DJECA ZLOSTAVLJAJU?

- Put prema poziciji dominacije
- Vrlo agresivna djeca doživljavaju svoje zlostavljačko ponašanje kao legitimno, prihvatljivo i učinkovito sredstvo ostvarivanja
  - visokog samopoštovanja,
  - materijalne dobiti, i
  - vršnjačkog odobravanja

UTJECAJ OKRUŽENJA - ŠKOLA

- Odrasli direktno ne nadgledaju dječju interakciju
- Napadi na školskom dvorištu ili u hodnicima uobičajeni
- Zlostavljana djeca o tome ne govore odraslima iz straha od ponovnog nasilja.

INTERVENCIJE

- OLWEUSOV PROGRAM INTERVENCIJE
- Smanjenje i eliminiranje *postojećeg* problema i prevencija novih
- 3 razine – individualna, razredna, školska
- Pomoć djeci žrtvama zlostavljanja – trening socijalnih vještina
- Smanjenje nasilničkog zlostavljačkog ponašanja – formiranje timova unutar razreda koji su nagrađeni za kooperativno i neagresivno ponašanje
- Promjene školske klime i strukture –
  - Edukacija školskog osoblja u prevenciji, otkrivanju i zaustavljanju zlostavljanja
  - Jasno formulirana politika prema zlostavljanju

ANTI-BULLYING PROGRAMI

- Ključno uključivanje cijele škole – kroz rutine, pravila, strategije za prevenciju i
- Cilj svakog programa: *povećati sigurnost, povećanje svjesnosti, izgradnja vještina*
- Rješavanje problema vezanih uz zlostavljanje
- Potrebne modifikacije individualnih programa za učenike s teškoćama

SECOND STEP PROGRAM

- Predviđeni kurikulum, edukacija učitelja i osoblja škole, roditelja,
- Ključne kompetencije: *empatija, kontrola nagona, rješavanje problema, upravljanje ljutnjom*

EDUKACIJA I PROMICANJE JEDNAKOSTI

- U školama ključno podizanje svijesti o pravima djece s teškoćama za razumijevanje različitosti (stereotipi i stavovi su uzorci zlostavljanja)
- Djeci s teškoćama osigurati:
  - Povećanje znanja i razumijevanja zlostavljanja
  - Razvoj vokabulara i vještina komunikacije o zabrinutosti
  - Povećanje svijesti o sebi i samopoštovanje

